

УДК 782.9

Анохіна Тетяна Миколаївна

*здобувач вищої освіти івент-менеджменту та шоу-бізнесу
Київського національного університету культури та мистецтва*

Науковий керівник:

Просандєєва Людмила Євгенівна

*доктор психологічних наук, професор,
декан Факультету культурології*

Київський національний університет культури і мистецтв

ЗАРОДЖЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ДЖАЗОВОГО МИСТЕЦТВА ЯК САМОСТІЙНОЇ ГАЛУЗІ

***Анотація.** Стаття розповідає про виникнення нового музичного мистецтва джазу. Його вплив на розвиток музики того часу та сучасної музики, розкриває специфіку джазової музики.*

***Ключові слова:** джаз, імпровізація, шоу міністрелей, джазове мистецтво, музична культура.*

У ХХ столітті в США з'явився новий вид музичного мистецтва - джаз. Він виник у результаті поєднання традицій європейської та афроамериканської музики. Спочатку ця музика була виключно імпровізаційної (новоорлеанський стиль, диксиленд), але згодом, у зв'язку із збільшеним інтересом до неї білого населення, професіоналізацією музикантів-джазменів, а також по ряду інших причин, в джазовій музиці збільшилося значення якісного аранжування і композиції, які не виходять при цьому за межі джазової музики. Створення власного музичного мистецтва дозволило пригнобленому негрському населенню з усією силою

проявити свої величезні природні творчі здібності, що призвело до піднесення його духу та самосвідомості [2, с.44].

Основними творцями джазу були африканці. Окрім ритуалів, у них був ще один спосіб встановити свій зв'язок із громадою. Цей засіб - музика. У багатьох африканських мовах реальна висота складів у слові визначає його значення. Ця залежність значення слова від тону його вимови пояснює природу такого добре відомого явища, як мова "барабанних розмов".

Таким чином, мова і музика переплітаються між собою і навіть утворюють єдність.

Ця музика народжувалася поступово. Але на Півдні барабани та духові інструменти майже скрізь були заборонені - рабовласники боялися, що негри з їх допомогою передаватимуть сигнали до повстання. Але на Півночі, де було менше рабів і побоювань щодо можливих повстань, неграм було дозволено організовувати музичні та танцювальні фестивалі, як і їхні африканські прототипи.

Слід підкреслити, що музика американських негрів у 19 столітті, як і музика африканських племен, була переважно застосована, функціональна. Навіть у «холері» зберігається африканська традиція переходу від мови до співу в моменти найвищого емоційного одужання. Більше того, як раніше в Африці, негр знайшов теми для пісень у своєму повсякденному житті - робота, релігійне свято, наглядач, самотність, смерть. Основною функцією пісенної лірики було вираження ставлення негра до тієї чи іншої сторони його життя.

У 19 столітті дуже важливою формою розповсюдження негритянської музики був театр мінстрелів, так званий показ мінстрелів. З цього, однак, розвинувся ще один вид масового мистецтва - естрадне шоу, або водевіль. Негри невдовзі оселилися в цій місцевості і знову посіли провідне місце на сцені. Досить згадати таких зірок, як Берт Вільямс, Білл

Боджанглс Робінсон, Етел Уотерс, Семмі Девіс-молодший та Редд Фокс [3, с. 40].

Важливу роль відіграє соціальний досвід. Участь у музиці важливіша, ніж формальне навчання. Це ставлення до музичної освіти, прийняте неграми в Африці, продовжувало визначати їх поведінку в цій галузі та в Новому Світі. Студент, який отримує європейську музичну освіту, намагався освоїти інструмент таким чином, щоб формально мати можливість грати будь-яку музику, з якою він зустрінеться в майбутньому. У негрського музиканта було зовсім інше ставлення до гри на інструменті: він починав з вивчення технік чи мелодій, які йому подобалися. Негр опанував лише техніку, необхідну йому для виконання улюблених речей.

Такий підхід до музичної освіти справив величезний вплив на розвиток джазу. Багато аспектів джазу є невловимими і їх навряд чи можна описати на папері чи пояснити звичними термінами. Система традиційної музичної освіти не здатна фіксувати істотні риси джазу; єдиний спосіб, коли студент джазу навчиться - це слухати джаз, а потім спробувати його відтворити. Якби перші джазові виконавці мали європейську музичну освіту, то розвиток джазової музики пішов би зовсім іншим шляхом.

Як самостійний вид музичного мистецтва джаз виник у ХІХ столітті в результаті синтезу двох музичних культур - європейської та афро-американської. На початку свого становлення джаз існував у фольклорній версії, а до кінця ХІХ століття термін «джаз» взагалі не застосовувався.

Слово "джаз", яке спочатку використовувалося спільно з джазовим колективом, почало вживатися лише в середині першого десятиліття ХХ століття на півдні Сполучених Штатів для позначення музики, створеної невеликими ансамблями Нового Орлеана (включаючи трубу, кларнет, тромбон, банджо, тубу чи контрабас, ударні та фортепіано) в процесі колективної імпровізації на блюз, рагтайм та популярні європейські танці [3, с.15].

В естетичному плані джаз надзвичайно багатогранний, завдяки особливостям соціокультурного середовища, в якому він розвивався, його привабливості до різних типів аудиторії: від соціальних груп (наприклад, представників афро-американського гетто) до широких демократичних шарів суспільства. Саме ця обставина значною мірою визначила стилістичні особливості джазу: певну простоту сприйняття та водночас художню винахідливість.

Специфіка джазу пов'язана з особливостями його виконання (виразність, особливі способи розвитку звукового матеріалу, імпровізаційний характер музичної виразності), системою художньої мови (використання музичних ідіом: стереотипні елементи, звороти, фігури, переважно афроамериканського походження), експресивні засоби, інструментація (культивування певних комбінацій інструментів, типів ансамблів, розподіл функцій між інструментами в сольній та груповій музиці).

Специфічними є також форми джазу, які можна виконувати на вулиці, концертних майданчиках, кафе, ресторанах, танцполах, бути фоном дій у кіно та ін.

Особливість сприйняття джазової музики пов'язана з такими рисами, як посилене спілкування, пряма залежність від реакції залу, відкрита емоційність музики, поєднання засобів музичної виразності з дією на біодинамічну та сенсомоторну сферу слухача психіку, наприклад, шляхом посилення впливу ударів, що прагнуть максимально виразити виразні можливості ритмічного руху, ритмопластики, звукової енергії.

Все вищезазначене призвело до того, що джаз помітно відрізняється від інших видів музики з моменту створення.

Дослідники джазу підкреслюють, що джаз - це не фольклор (хоча він, як і будь-яка інша форма художньої творчості, вийшов із фольклору), не музика повсякденного життя (хоча він давно успішно виконував цю

функцію) і не академічна музика (хоча це в ньому давно простежуються ознаки мистецтва академічної традиції). Джаз не є етнічною чи регіональною музикою (хоча, як відомо, він зародився у певному, досить вузькому соціально-етнокультурному контексті і спочатку був суто регіональним і навіть, певною мірою, локальним). Поняття джазу широко трактується в сучасній дослідницькій літературі. Джазом називають: тип професійного музичного мистецтва, специфічний вид музичного мистецтва, тип музики, поєднання музичних стилів.

Щоб зрозуміти суть джазового мистецтва, важливо зрозуміти взаємозв'язок джазу з іншими елементами культурного, соціального та психологічного контекстів. Джаз - це не лише музично-мистецьке явище, а й соціальне явище.

Джаз вбудований у певні типи музичної культури. Висуваються два критерії, що характеризують якість внутрішньої структури музичного та культурного середовища. Один з них - це статус музичного твору у певному середовищі, який враховує ступінь автентичності та стійкості музичного тексту, що відображає різницю між музичною та культурною системами в цілому. Другий критерій розрізнення музичних культур ґрунтується на тому, наскільки по-різному реалізуються та незалежно розвиваються в них основні види музичної діяльності: композиція, виконання та слухання.

Джаз спочатку був синкретичним - містив елементи, запозичені з європейської, африканської та американської культур. Джазу властива внутрішня напруженість та суперечливість - між расовою ідентичністю та багатонаціональною культурою, між оригінальністю та запозиченням, традицією та імпровізацією.

Джаз - діалогічний і передбачає свободу інтерпретації. У поєднанні з міждисциплінарним підходом, актуальним у сучасній науці, все це дозволяє окремим дослідникам використовувати джаз як центральну метафору, методологію аналізу або навіть метамову гуманітарної науки. Джаз охоче

ділиться своєю лексикою із соціологами, істориками та політологами для опису американської та світової історії, а також соціальних перетворень.

Отже, взаємодія негритянських та європейських традицій, в результаті якої виник джаз, була складною та різноманітною.

Таким чином, джаз - це унікальний стиль музики, який створили афроамериканці у ХХ столітті. Він дуже швидко увійшов у тодішню моду і допоміг створити нову еру видатної майстерності у світі музики [4, с.22].

Слово " jazz" не має дослівного перекладу. До початку його використання в сучасному розумінні в англійській мові часто використовувались звороти «jazz around» (блукати, мандрувати) та «jazz up» (впадати у веселий стан). Так чи інакше це слово дуже швидко ввійшло в жаргон того часу і дало назву одному з найбільших жанрів у світі музики. Так чи інакше, це слово дуже швидко ввійшло в жаргон того часу і назвало один з найбільших жанрів у світі музики.

Хоча до цього часу існують суперечки щодо витоків та історії джазу, більшість науковців погоджуються, що столицею джазу є Луїзіана, оскільки звідти родом найбільше джазових музикантів у світі.

Як згадувалося вище, джаз виник у 20 столітті, і мало хто знає, що джаз - це найгібридніший і найдинамічніший вид музики у світі з моменту створення і спочатку використовувався на похоронах.

Джаз з'явився в Європі під час Великої депресії. Поки більшість джазових колективів, в яких грали білі американців, процвітали, джазові групи, де грали негри, зазнали фінансових труднощів. У США була введена расова сегрегація (відокремлення білого населення від інших етнічних груп), а чорним заборонено було виступати перед білою аудиторією на законодавчому рівні. Це змусило багатьох музикантів переїхати до Європи в пошуках нових можливостей [1, с.11].

Хоча і саксофон є одним із головних інструментів у джазі сьогодні, він не використовується майже 20 років. Вперше його використала джазова

група Six Brown Brothers і з того часу інструмент знайшов своє гідне місце в жанрі.

Сьогодні джаз знайшов своє місце у серцях тисяч українців. Зокрема, у Львові щорічно проводиться Міжнародний джазовий фестиваль Alfa Jazz Fest, один із найбільших у Європі та щорічний джазовий марафон Jazz Bez.

Література

1. Баташев А. Панорама джаза (1970 – 1982 р.): хроника и комментарии / А. Баташев // Советский джаз. Проблемы. События. Мастера: Сб. статей. М.: Советский композитор, 1987. 591 с.
2. Корнев П. Джаз в культурном пространстве XX века: дисс. на соиск. уч. степ. канд. культурологии:24.00.01 / П. Корнев; Санкт-Петербургский государственный университет культуры и искусств. СПб., 2009. 191 с.
3. Полянський Т. Традиційний джаз / Тимур Полянський. Київ: Музична Україна, 2015. 336 с.
4. Рось З. Український джаз як культурологічна проблема [Електронний ресурс] / З. Рось. URL: http://www.culturalstudies.in.ua/sekcia_s_s3_6.php